

KS. JAN PRACZ

CZASOPISMA HOMILETYCZNE

W rozwoju homiletyki obok encyklopedii, słowników, podręczników, monografii i zbiorów kazań, bardzo ważną rolę odgrywają czasopisma homiletyczne¹. Przede wszystkim umożliwiają one stosunkowo szybką prezentację i wymianę różnych poglądów na temat posługi Słowa, a przez to pozwalają na pełniejsze wyjaśnienie podejmowanych problemów. Ponadto dostarczają wiele materiałów praktycznych wykorzystywanych w codziennej pracy kaznodziejskiej. Są one wreszcie świadectwem wysiłków, jakie w poszczególnych okresach życia Kościoła podejmują teologowie i duszpasterze, celem możliwie najpełniejszej realizacji polecenia Chrystusa "Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, [..]" /Mt 28, 19/.

Stąd czasopisma homiletyczne, jako swoiste świadectwo konkretnej epoki, stanowią coraz częściej materiał do opracowań naukowych i to nie tylko z zakresu homiletyki, lecz również z innych dziedzin teologii czy nawet humanistyki. Poważną trudnością przy tego typu pracach jest fakt pomijania tychże czasopism w wielu naukowych bibliografiach czasopism, co zresztą bardzo wyraźnie stwierdził F. Dietrich już w XIX w.² Do innych trudności występujących w pracach opartych na tych czasopismach należą dosyć częste zmiany tytułów, częstotliwości ukazywania się i miejsc wydania tych pism. W tej sytuacji podjęta w niniejszym artykule szersza charakterystyka periodyków homiletycznych, w ujęciu chronologicznym, może stanowić pewną pomoc tak dla homiletów, jak i uczonych z innych dziedzin wiedzy.

I. CZASOPISMA OBCOJĘZYCZNE

1. Początki periodyków teologicznych

Na przełomie XVII i XVIII w. szeroką popularność wśród elit intelektualnych Europy i Stanów Zjednoczonych zyskał

sobie deizm, przyjmujący Boga jako pierwszą przyczynę świata, ale odrzucający objawienie, cuda i dogmaty. Powstała zatem pilna potrzeba przeciwstawienia się racjonalistycznym tendencjom, które prowadziły do osłabienia, a nawet zaniku chrześcijaństwa w pewnych grupach społecznych. Aby dostarczać odpowiednie argumenty na rzecz wiary chrześcijańskiej, bez wymagania od czytelników szerokich studiów, oraz celem wspierania wysiłków kaznodziei, zaczęto wydawać czasopisma teologiczne. Jednym z pierwszych było założone przez protestanta V. E. Löschera "Altes und Neues aus dem Schatz theologischen Wissenschaften" /Halle 1701-1761/, od 1702 r. pod tytułem "Unschuldige Nachrichten von alten und neuen theologischen Sachen"³.

W tym jak i w innych czasopismach teologicznych wiele uwagi poświęcano zagadnieniom homiletycznym. Jednakże później powstały periodyki poświęcone wyłącznie posłudze Słowa. Pierwszym zasługującym na uwagę czasopismem ściśle homiletycznym jest "Journal für Prediger" /Halle 1770-1841/, od 1789 r. pod tytułem "Neues Journal für Prediger"⁴. Początkowo obok artykułów na tematy homiletyczne zamieszczano również uwagi oparte na doświadczeniach kaznodziejów, gło-
sy o różnych problemach duszpasterskich, informacje z życia wewnątrzkościelnego /przeniesienia i zgony wybitniejszych autorów i kaznodziejów/ oraz przegląd bibliograficzny. Później ograniczono się do artykułów, krótkiej korniki wydarzeń i do recenzji.

2. Czasopisma katolickie

Pierwsze katolickie czasopisma homiletyczne zawierały wyłącznie gotowe kazania lub szkice kazań i dopiero z czasem zaczęto zamieszczać w nich również artykuły i przegląd bibliograficzny. Najstarszymi z tych czasopism są: "Philothea, Blätter für religiöse Belehrung und Erbauung" /Würzburg nast. Lipsk 1836-1884/; "Predigt-Magazin" /Augsburg 1838-1852/ zawierający również artykuły homiletyczne, ale zasadniczą część w tym periodyku stanowią gotowe kazania i homilie; "Der Prediger und Katechet" /Ratyzbona nast. Monachium 1851/; "St. Hedwigsblatt" /Schaffhausen nast. Berlin nast. Wrocław 1860-1884/, od 1884 r. kontynuacja pod tytułem "Der katholische Kanzelredner", zaś od 1987 r. połączone z "Chrysolozus, Eine Monatsschrift für katholische Kanzelberedsam-

keit" /Paderborn 1861-1939/; "Ambrosius" /Donauwörth 1876-/ od 1955 r. pod tytułem "Praedica Verbum"; "Haec loquere et exhortare. Wochenschrift für homiletische Wissenschaft und Praxis" /Wiedeń nast. Klagenfurt 1906-1945/. W periodykach tych obok kazań na niedziele i święta zamieszczano również kazania stanowe i okolicznościowe, medytacje oraz krótkie teksty, aforyzmy, które mogły służyć jako materiał w pracy kaznodziejskiej. Artykuły teoretyczne i przeglądy bibliograficzne stanowiły zdecydowaną mniejszość publikowanych tekstów, co zresztą było zgodne z założeniami redakcji, które stawiały sobie za cel dostarczanie najbardziej praktycznych tekstów, nadających się do bezpośredniego wykorzystania na ambonie.

Podobny charakter posiada czasopismo założone przez dominikanów w Nowym Jorku "Homiletic Monthly and Catechist" /1900-/ od rocznika 1917/ 18 wychodzące pod tytułem "Homiletic and Pastoral Review". Okok materiałów kaznodziejskich znajdują się tu również artykuły poruszające aktualne problemy duszpasterskie, co zresztą zaznaczone jest w tytule.

Na początku XX w. teologowie i duszpasterze dostrzegający słabość posługi Słowa zdominowanej przez neoscholastykę, dążą do zmiany niekorzystnej sytuacji i podejmują konkretne wysiłki, celem uświadomienia konieczności reformy przepowiadania. Na szczególną uwagę zasługują osiągnięcia biskupa z Rottenburga P. W. Kepplera, krytycznie oceniającego ówczesne duszpasterstwo. Zainicjował on organizowanie kursów homiletycznych, w których osobiście brał udział, domagając się znaczniejszej roli Pisma św. w przepowiadaniu. Pierwszy taki kurs odbył się w Ravensburgu /1910 r./, drugi w Wiedniu /1911 r./, a trzeci również w Ravensburgu /1913 r./. Znaczącą rolę w dziele odnowy homiletycznej spełnia encyklika Benedykta XV "Humani Generis Redemptionem" /1917 r./, poświęcona kaznodziejstwu i nazwana "wielką kartą" kaznodziejstwa⁵.

Celem wspierania tych wysiłków założono czasopismo homiletyczne, które swym charakterem zdecydowanie różni się od periodyków dotychczas wydawanych. "Kirche und Kanzel, Blätter für homiletische Wissenschaft" /Paderborn 1918-1942/ nie zawierało gotowych kazań, lecz różnorodne materiały służące upowszechnianiu nowego rozumienia homiletyki i zadań kaznodziejskich w Kościele. W przeciwień-

stwie do nurtu neoscholastycznego, uznającego teologię systematyczną jako przedmiot przepowiadania, redaktor periodyku Th. Soiron na pierwszym miejscu stawia Pismo św. Stąd pierwszy dział w "Kirche und Kanzel" to egzegeza homiletyczna tekstów biblijnych z obu Testamentów. Następny dział to artykuły teoretyczne, omawiające różne zagadnienia z homiletyki materialnej i formalnej. Na trzecim miejscu analizowano aktualne prądy etyczne, religijne i społeczne, celem wypracowania założeń dla kaznodziejstwa stanowego. Zgodnie z zasadą "historia magistra vitae" zajmowano się również historią kaznodziejstwa, aby zrozumieć jego rolę w życiu Kościoła i przybliżyć te postaci i wydarzenia z przeszłości, które mogą być pouczające dla współczesnych. Zamieszczano również, chociaż w niewielkiej ilości, różne krótkie teksty, które mogły być wykorzystane bezpośrednio w kaznodziejstwie. Dział ten został rozszerzony dopiero w ostatnich latach istnienia pisma, kiedy to publikowano również i szkice kazań. Na końcu znajdowały się krótkie recenzje zbiorów kazań i innych publikacji ważnych dla przepowiadających. Wprawdzie nie wszystkie artykuły zamieszczone w tym periodyku stały na wysokim poziomie, ale zdecydowana większość wpłynęła bardzo korzystnie na posługę Słowa w Kościele.

Wychodzące obecnie w Niemczech pisma homiletyczne mają jednoznacznie praktyczny charakter. A należą do nich obok wspomnianego wyżej i dziś najstarszego "Der Prediger und Katechet", także "Gottes Wort im Kirchenjahr" /Würzburg 1940-/, "Gedanken zur Sonntagspredigt" /Stuttgart 1949-/ od 1971 r. w połączeniu z "Dienst am Wort" /Freiburg i. Br. 1966-1970/ pod tytułem "Dienst am Wort - Gedanken zur Sonntagspredigt"; oraz "Weizenkorn" /Stuttgart 1982-/. Zagadnienia teoretyczne stanowią jedynie niewielką część zamieszczanych w tych czasopismach materiałów i to najczęściej w formie porad i wskazówek kierowanych pod adresem kaznodziejów.

3. Czasopisma protestanckie

Obok wspomnianego wyżej, pierwszego periodyku homiletycznego "Journal für Prediger", na uwagę zasługuje również posiadające podobny profil i wychodzące przez wiele lat w Lipsku pismo pod tytułem "Gesetz und Zeugnis" /1859-1870/

kontynuowane jako "Pastoralblätter für Homiletik, Katechetik und Seelsorge" /1870-1907/, a następnie "Pastoralblätter für die Predigt, Seelsorge und kirchliche Unterweisung" /1908-1941/. Obecnie artykuły o problematyce homiletycznej, podobnie jak i u katolików, zamieszczane są z reguły w pismach ogólnoteologicznych lub pastoralnych, a zwłaszcza w "Evangelische Theologie", "Monatsschrift für Pastoraltheologie", "Theologia Practica", "Pastoraltheologie" i "Verkündigung und Forschung".

Natomiast szeroko znane "Pastoralblätter, Praktikum für Prediger und Seelsorger" /Stuttgart nast. Monachium 1861-/, oraz "Gottinger Predigtmeditationen" /Göttingen 1946-/⁶ publikują jedynie materiały praktyczne, złożone w pierwszym periodyku z gotowych kazań, a w drugim z medytacji homiletycznych i gotowych kazań. W powstałym zaś przed kilku laty "Zeitschrift für Gottesdienst und Predigt" /Gütersloh 1983-/ obok gotowych kazań znajdują się również materiały liturgiczne i artykuły zawierające wskazania dla kaznodziejów.

II. CZASOPISMA POLSKIE

1. Wiek XIX

Początkowo, tak jak i w innych krajach, artykuły dotyczące problematyki homiletycznej i materiały kaznodziej-skie zamieszczano w periodykach ogólnoteologicznych, a zwłaszcza w takich jak "Przyjaciel Chrześcijańskiej Prawdy" /Przemysł 1833-1837/; "Archivum Teologiczne" /Poznań 1836-1837/; czy "Pamiętnik Religijno-Moralny" /Warszawa 1841-1862/.

Pierwszą, niestety, nieudaną próbę wydawania polskiego czasopisma homiletycznego podjął ks. S. Balcerowski, który w 1837 r. w Poznaniu wydał jeden tylko numer pisma pod tytułem "Biblioteka Kaznodziejska, czyli zbiór wzorowych mów katolickich najsławniejszych kaznodziei wszystkich wieków i wszystkich narodów". W tym jedynym numerze znajdowały się kazania Chryzostoma, Bossueta, Raessa i Weissa, a z polskich autorów Birkowskiego i Linowskiego. Brakło natomiast współczesnych kazań polskich, co wpłynęło na niskie zainteresowanie odbiorców i upadek czasopisma.

Właściwa historia polskich czasopism homiletycznych rozpoczęła się w 1870 r., kiedy to zaczęła wychodzić "Biblioteka Kaznodziejska, czasopismo poświęcone kaznodziej-

stwu, zawierające kazania na niedziele i święta, tak starszych jako i nowszych kaznodziejów" /Poznań 1870-1894/⁷. Redaktor tegoż rocznika, niestrudzony ks. J. Stagraczyński, uważał iż w przeszłości kaznodziejstwo polskie stało na wysokim poziomie. Tymczasem znani są powszechnie tylko Skarga, Wujek i Birkowski. A zatem głównym celem będzie publikowanie kazań innych wybitnych kaznodziejów z dawnych wieków. Ważne miejsce miały zająć utwory współczesnych mówców, jednakże redaktor ubolewa nad niechęcią współczesnych sobie do współpracy i nad brakiem odpowiednich materiałów⁸. Trzeci dział stanowiły homilie Ojców Kościoła, a czwarty kazania okolicznościowe. W pierwszych dwu tomach redaktor konsekwentnie realizuje postawione sobie zadanie, ale już w tomie trzecim, ukazującym się po przerwie spowodowanej kulturkampem, zaczynają dominować tłumaczenia autorów niemieckich, a zwłaszcza Schuena, oraz biskupów Ehrlera, Eberharda i Kettelera. Ks. Stagraczyński zamieszczał kazania na każdą niedzielę i święto, a w niektórych tomach również kazania przygodne i pasyjne. Ponadto w dwu pierwszych rocznikach znajduje się kilka katechez. W "Bibliotece Kaznodziejskiej" nie ma żadnych artykułów teoretycznych, a jedynie gotowe kazania /redaktor był przeciwny publikowaniu szkiców kazań/, które zgodnie z duchem czasu miały z reguły charakter neoscholastyczny. Większość kazań w ostatnich rocznikach to tłumaczenia i przeróbki tekstów obcych albo dawnych polskich, dokonywane przez samego redaktora. Z racji braku współpracowników, małego zainteresowania i trudności ekonomicznych w 1894 r. "Biblioteka Kaznodziejska" upadła⁹.

W 1898 r. ks. M. Nassalski zaczął wydawać, jako miesięcznik, "Homiletkę, czasopismo poświęcone kaznodziejstwu i życiu duchowemu" /Włocławek 1898-1913 nast. Warszawa 1913-1914/¹⁰. Na treść poszczególnych numerów składały się 1. zagadnienia patrystyczne /żywoty Ojców Kościoła i przekłady ich dzieł/; 2. zasady wymowy świętej; 3. kazania niedzielne, świąteczne, obrzędowe, przygodne oraz szkice kazań; 4. zagadnienia katechetyczne; 5. ascetyka; 6. przegląd bibliograficzny. A zatem od pierwszego numeru, obok tematyki ściśle homiletycznej, podjęto również zagadnienia patrystyczne, pastoralne, ascetyczne i katechetyczne. Początkowo pomoce kaznodziejskie zamieszczano sporadycznie. Dopiero od 1901 r. ukazywały się systematycznie kazania katechizmowe albo szki-

ce homilii na niedziele i święta. Ponadto zamieszczano kazania pasyjne, misyjne, mistagogiczne oraz czytanki majowe i czerwcowe.

Autorami artykułów i gotowych kazań byli teologowie i kaznodzieje z całego kraju /z wyjątkiem Poznańskiego/ - abp J. Bilczewski, bp K. J. Fischer, bp H. P. Kossowski oraz księża: Bajer, Chmielowski, Chotkowski, Chodzyński, Dąbrowski, Fulman, Gralewski, Koterbski, Krukowski, Krynicki, Max, Mirecki, Miś, Nassalski, Puchalski, Sobczyński i Szlagowski. Drukowano również kazania niedawno zmarłych autorów, jak bpa A. S. Krasińskiego czy ks. Goliana. Zamieszczano również, początkowo nieliczne, ale później coraz częstsze tłumaczenia artykułów, kazań i nauk katechetycznych takich autorów obcych jak bp J. Bonomelli i bp W. E. Ketteler oraz Melcher, Schmitt i Kleutgen. Ponadto publikowano "Mały Katechizm Popularny" Moret'a. Z biegiem lat coraz bardziej malała liczba współpracowników, a ostatnie tomy zawierają prawie wyłącznie opracowania /teksty oryginalne, tłumaczenia i przeróbki/ redaktora ks. M. Nassalskiego.

W początkach XX w. szczególnie aktualne stały się problemy społeczne. Dlatego też w 1906 r. "Homiletykę" poszerzono o "Przewodnik Społeczny, poświęcony sprawom bieżącej chwili" i "Dodatek Popularny". Publikacje zawarte w tych działkach miały ułatwić duszpasterzom zrozumienie potrzeb społecznych i przygotować ich do skutecznej działalności duszpasterskiej w zmieniającej się sytuacji. To poszerzenie problematyki niekorzystnie wpłynęło na główne zadanie pisma, jakim było podejmowanie zagadnień związanych ściśle z homiletyką. Generalnie "Homiletyka" zasługuje jednak na wysoką ocenę z racji ciekawego działu teoretycznego, który był nowością w pismach homiletycznych.

2. Wiek XX

Wydawana przez ks. J. Stagraczyńskiego "Biblioteka Kaznodziejska", mimo upadku, spełniła bardzo pozytywną rolę w kształtowaniu świadomości duszpasterzy i gdy przestała wychodzić, odczuwano brak takiego czasopisma w Poznaniu. Uwzględniając życzenia duchowieństwa abp F. Stablewski zainicjował wydawanie miesięcznika "Nowa Biblioteka Kaznodziejska" przez Księgarnię św. Wojciecha w Poznaniu /1906-1920; 1925-1939; 1957-/. Przy reaktywowaniu pisma

w 1957 r. przyjęto tytuł "Biblioteka Kaznodziejska". Redaktorami tegoż periodyku byli: 1906-1908 ks. K. Michalski, 1909-1912 ks. I. Adamski, 1912-1921 ks. S. Krzeszkiewicz, 1925-1930 ks. J. Prądyński, 1930-1939 ks. J. Kiciński, 1957-1984 bp T. Etter, 1985- ks. Z. Grzegorski. Autorami publikowanych tekstów są teologowie i kaznodzieje z całego kraju. Przerwa w latach 1920-1924 zaistniała w wyniku trudności ekonomicznych.

Przez cały czas swego dotychczasowego istnienia pismo to zachowało bardzo praktyczny charakter, gdyż publikowano w nim zawsze gotowe kazania lub przejrzyste szkice zgodnie z dominującymi w danym okresie tendencjami w homiletyce i odpowiednio do potrzeby chwili. Systematycznie zamieszczano kazania na niedziele i święta oraz kazania odpustowe, apologetyczne, przygodne i stanowe. Po 1957 r. pismo kieruje się programami opracowanymi przez Komisję Duszpasterską Konferencji Episkopatu Polski celem realizacji szczególnych zadań duszpasterskich. Czasopismo odegrało znaczącą rolę w posoborowej odnowie kaznodziejstwa w Polsce, a zwłaszcza w upowszechnianiu homilii. Obok pomocy kaznodziejskich, czytanek na maj i październik oraz pomocy do nabożeństwa "Godzina święta", pismo zawiera sporadycznie artykuły z problematyki homiletycznej.

Szczególne miejsce wśród polskich pism homiletycznych zajmuje "Przegląd Homiletyczny, kwartalnik poświęcony zagadnieniom kaznodziejstwa polskiego" /Kielce 1923-1939/ redagowany z wielkim zaangażowaniem przez ks. Z. Pilcha¹¹. Pod względem charakteru i poziomu można porównać ten periodyk tylko z omawianym wyżej "Kirche und Kanzel".

Zasadniczą jego część stanowiły artykuły z zakresu homiletyki materialnej i formalnej oraz z historii kaznodziejstwa pisane przez współpracowników z całej Polski. W dziale "Ambona i Życie" zamieszczano obserwacje związane z aktualnymi doświadczeniami kaznodziejskimi. Z kolei "Materiały i szkice" to konkretne propozycje do wykorzystania na ambonie z uwzględnieniem szczególnie aktualnych zagadnień. Dział IV "Kronika" zawierał informacje o różnych przedsięwzięciach podejmowanych w Polsce i w innych krajach, celem podniesienia poziomu posługi Słowa. Wreszcie dwa ostatnie działy "Recenzje" i "Bibliografia" umożliwiały śledzenie wszystkich ważniejszych publikacji z za-

kresu homiletyki. Obok prac polskich omawiano tu głównie dzieła francuskie i niemieckie.

"Przegląd Homiletyczny" z racji zakresu podejmowanej problematyki, wysokiego poziomu większości artykułów, jak również dzięki komunikatywnej formie, odegrał znaczącą rolę w rozwoju homiletyki i kaznodziejstwa w Polsce, dzięki czemu zasługuje na wyjątkowo wysoką ocenę.

Kontynuując swe głębokie zainteresowanie problematyką homiletyczną, ośrodek kielecki rozpoczął wydawanie w 1946 r. nowego czasopisma "Współczesna Ambona, dwumiesięcznik poświęcony sprawom kaznodziejstwa polskiego" /Kielce 1946-1952; 1957-1959; 1983-/¹². W wyniku działań wojennych i polityki okupantów zginęło wielu księży, inni musieli zmienić miejsce zamieszkania, a znaczna część tych, którzy przeżyli i pozostali w dotychczasowym miejscu pobytu, straciła swe księgozbiory, w tym i pomoce kaznodziejskie. Stąd zaistniała pilna potrzeba wydawania nowego czasopisma, uwzględniającego powojenne warunki. Rolę tę spełniała "Współczesna Ambona", której pierwszym redaktorem był ks. J. Jaroszewicz 1946-1947, a następnymi byli ks. Sz. Sabalkowski 1947-1950, ks. J. Dąbrowski 1950-1951 i 1957-1959, ks. L. Czechowski 1952, bp M. Jaworski 1983-. Dwukrotna przerwa w ukazywaniu się pisma była spowodowana jego zawieszeniem przez władze państwowe.

W odróżnieniu od "Przeglądu Homiletycznego" było to typowo praktyczne pismo, w którym publikowano gotowe kazania na niedziele i święta oraz kazania okolicznościowe, stanowe, katechetyczne, pasyjne i rekolekcyjne. W latach 1957-1959, w związku z przygotowaniem do obchodów Milenium Chrztu Polski, zamieszczano wiele kazań maryjnych. Do 1959 r. publikowano bardzo mało artykułów. Dopiero przy kolejnym reaktywowaniu pisma w 1983 r. obok materiałów praktycznych wprowadzono nowy dział, w którym zamieszczane są artykuły podejmujące problematykę homiletyczną oraz recenzje ciekawszych publikacji z tej dziedziny.

Od 1969 r. Redakcja Wydawnictw Novum Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego wydaje "Materiały Problemowe". Początkowo były to tylko pomoce kaznodziejskie w formie gotowych kazań, a później również artykuły o treści teologicznej i społecznej. Celem tych publikacji jest szerzenie przyjętej przez redakcję wizji miejsca chrześcijanina w panują-

cej w Polsce sytuacji społeczno-politycznej.

Interesujące próby przyjscia z pomocą przepowiadającym słowo Boże podejmują niektóre kurie diecezjalne. Najbardziej znanym przykładem takiej inicjatywy są "Materiały Homiletyczne", dwumiesięcznik wydawany od 1974 r. przez Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Redakcji tegoż wybitnie praktycznego pisma przewodniczy ks. K. Bukowski.

Czasopisma homiletyczne stanowią bogate źródło dla naukowców reprezentujących różne dziedziny wiedzy, a zwłaszcza dla teologów, językoznawców i historyków. Wielokrotnie były już one wykorzystywane w badaniach naukowych, ale najczęściej były to prace przyczynkarskie albo poruszające jedno wyselekcjonowane zagadnienie. Wydaje się, iż byłoby rzeczą bardzo wskazaną systematyczne przebadanie czasopism homiletycznych z uwzględnieniem różnych aspektów.

PRZYPISY

¹ Por. N. C i e s z y ń s k i. Pisma homiletyczne. "Przegląd Homiletyczny" 1:1923 s. 3.

² "Der Inhalt rein homiletischer Zeitschriften ist hier nicht berücksichtigt, da dies den Band zu weit ausgedehnt haben würde" /F. D i e t r i c h. Bibliographie der deutschen Zeitschriftenliteratur. T. 1. Lipsk 1897 s. 129/.

³ Najstarszym katolickim naukowym czasopismem teologicznym jest "Theologische Quartalschrift" Tübingen 1819-. Por. Die Religion in Geschichte und Gegenwart. T. 6. Tübingen 1957 s. 1885.

⁴ Charakterystyka obejmuje te czasopisma, które w jakikolwiek sposób mogły mieć wpływ na homiletykę polską. Z tej racji szerzej omówione zostaną czasopisma polskie, a z obcych te, które stanowiły, w pewnym przynajmniej zakresie, inspirację dla polskich autorów.

⁵ "Acta Apostolicae Sedis" 9:1917 s. 305-317. Tekst polski w przekładzie P. Kielara zamieszcza "Ateneum Kapańskie" 56:1964 z. 330-331 s. 1-9.

⁶ Wydawane jako dodatek do "Monatsschrift für Pastoraltheologie" /1946-1965/, nast. do "Pastoraltheologie" /1966-1969/ i "Wissenschaft und Praxis in Kirche und Gesellschaft" /1970-/.

⁷ Z racji politycznych /kulturkampf/ i trudności ekonomicznych czasopismo nie mogło ukazywać się systematycznie. Wyszły następujące roczniki: 1:1870, 2:1873, 3:1880, 4:1882, 5:1885, 6:1886, 7:1887, 8:1891 i 9:1894.

⁸ "Rachowałem na silne poparcie, spodziewając się, że ze wszystkich krańców Polski wyborowe kazania będą się w "Bibliotece" domagały pomieszczenia: tymczasem nie tak się stało" /"Biblioteka Kaznodziejska" 1:1870 s. VII-VIII/.

Trzeba jednak zaznaczyć, iż w pierwszych tomach publikują swe prace księża: Kotecki, Dorszewski, Likowski, Wilczewski, Jaskulski, Połowiński, Łobos i Krukowski.

⁹ "Usiłowania moje wieloletnie nie znalazły praktycznego zastosowania: jedynie dzięki uprzejmości i ryzyce nakładacy podobno mi było robotę moją na widok publiczny wprowadzić" /J. S t a g r a c z y ń s k i. Słowo od wydawcy. "Biblioteka Kaznodziejska" 9:1894 s. V/.

¹⁰ Stwierdzenie Z. Kmiecika, że "po 1905 r. [...] we Włocławku [...] ukazywał się miesięcznik [...] założony w 1901 r. pod nazwą "Homiletyka". W 1913 r. przeniesiono to pismo do Warszawy, gdzie ukazywało się do 1915 r." /Prasa Polska w zaborze rosyjskim w latach 1905-1915. W: Historia Prasy Polskiej. Pod red. J. Łojka. T. 2: Prasa Polska w latach 1864-1918. Warszawa 1976 s. 94./ nie jest w pełni słuszne, gdyż "Homiletyka" wychodziła w latach 1898-1914.

¹¹ Por. A. L. S z a f r a ń s k i. Ks. Infułat Zygmunt Pilch. W: Studia z historii kaznodziejstwa i homiletyki. Pod red. L. Kuca i W. Wojdeckiego. T. 1. Warszawa 1975 s. 24-25.

¹² Od 1951 r. wychodzi jako kwartalnik.

HOMILETISCHE ZEITSCHRIFTEN

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im vorliegenden Artikel wurde die Frage der homiletischen Zeitschriften aufgegriffen, die sowohl in der Seelsorgetätigkeit der Kirche als auch in den theologischen Erörterungen eine wichtige Rolle spielen. Aus diesem Grunde werden sie in den Forschungsarbeiten auf dem Gebiet der Theologie und der Seelsorge benutzt. Darüber hinaus bilden die in ihnen enthaltenen Publikationen ein gutes Quellenmaterial für die Vertreter der Geisteswissenschaften, insbesondere der Linguisten und Historiker.

Homiletische Zeitschriften erscheinen seit der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts /in Polen seit dem 19. Jahrhundert/, aber oft kommt es zu Veränderungen des Titels, der Erscheinungsfrequenz und des Erscheinungsortes. Der präsentierte Abriss der Geschichte dieser Zeitschriften, der Versuch ihrer Systematisierung sowohl ihre Charakteristik - mit besonderer Berücksichtigung der polnischen Zeitschriften - können bei der Ausnutzung dieser Periodika in den im Rahmen der einzelnen Disziplinen durchgeführten Forschungsarbeiten eine geisse Hilfe leisten.